

Uitsluitend per e-mail:

Eerste Kamer der Staten-Generaal
t.a.v. de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid

Den Haag, 7 april 2025
dossiernummer: 206261
uw kenmerk: n.v.t.
telefoonnummer:
e-mail:

Betreft: position paper NOvA ten behoeve van de deskundigenbijeenkomst 'Staat van de rechtsstaat'

Geacht lid van de vaste commissie voor justitie en veiligheid,

Hartelijk dank voor de uitnodiging voor deelname aan de deskundigenbijeenkomst over de 'Staat van de rechtsstaat'. Tijdens dit gesprek licht de Nederlandse orde van advocaten (hierna: 'NOvA') graag onderhavige position paper toe.

Inleiding

De NOvA heeft tot taak om, in het belang van een goede rechtsbedeling, een behoorlijke uitoefening van de praktijk door advocaten te bevorderen (artikel 10a, tweede lid, Advocatenwet). In dit kader adviseert de NOvA de regering en het parlement over beleids- en wetgevingsvraagstukken. Met dit position paper geeft de NOvA in korte kernpunten aan welke aspecten in de rechtsstaat aandacht behoeven. Deze punten vloeien voort uit recente adviezen van de NOvA over diverse rechtsstatelijke aandachtsgebieden. De kernpunten worden gerubriceerd rondom drie thema's: 1) de betrouwbare overheid, 2) fundamentele rechten en vrijheden 3) de toegang tot het recht en de onafhankelijke rechter. Die indeling is ontleend aan het toetsingskader dat in 2024 is gehanteerd door de door de NOvA ingestelde commissie rechtsstatelijke toets regeerprogramma.

De kernpunten van de positiepaper van de NOvA ten behoeve van de deskundigenbijeenkomst 'Staat van de rechtsstaat' zijn de volgende:

Betrouwbare overheid

Wetgeving

- De NOvA benadrukt het belang van kwalitatief goede en uitvoerbare wet- en regelgeving. Zij pleit voor deugdelijke uitvoeringstoetsen en zorgvuldige wetgevingsconsultatie. Daar heeft het recentelijk aan ontbroken, met name bij het wetsvoorstel tweestatusstelsel en de asielnoodmaatregelenwet¹.

Bezoekadres
Prinses Beatrixlaan 5
2595 AK Den Haag
Tel. 070 - 335 35 35

Postadres
Postbus 30851
2500 GW Den Haag

¹ [NOvA uit zorgen tijdens rondetafelgesprek asielwetgeving | Nederlandse orde van advocaten](#)

- De NOvA roept op tot begrijpelijker wetgeving en blijvende aandacht voor hardvochtigheden in wet- en regelgeving².

Onafhankelijk functionerende staatsmachten en te onderscheiden verantwoordelijkheden

- Een evenwichtige rechtsstatelijke balans en voldoende distantie tussen de staatsmachten is cruciaal volgens de NOvA. Zij ziet deze balans onder druk staan, onder meer door het (soms publiekelijk) in twijfel trekken van de integriteit van de rechterlijke macht door vertegenwoordigers van de wetgevende of uitvoerende macht³.
- De NOvA is voorstander van een 'politiek neutrale' begroting voor de rechtspraak en het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand om de onafhankelijkheid ervan te versterken⁴.
- De NOvA wijst op het risico van belangenverstrengeling wanneer de overheid zowel haar eigen tegenmacht financiert als een eigen procesbelang heeft, met name bij grootschalig onrecht zoals de kinderopvangtoeslagaffaire en de gaswinningsschade in Groningen. Zij pleit voor zorgvuldige standaardprocedures en overkoepelende wet- en regelgeving voor rechtsherstel in lijn met de recente verbetervoorstellen van Scheltema, Visser en Van Zutphen⁵.
- De NOvA verwelkomt de zelfreflectie binnen de rechtspraak⁶ naar aanleiding van de toeslagenaffaire en dringt aan op de opvolging van aanbevelingen om meer gewicht toe te kennen aan rechtsbescherming van het individu en ruimte te bieden aan lagere rechters.

Fundamentele rechten en vrijheden

- De vertrouwelijkheid van het contact tussen advocaat en cliënt is een wettelijk verankerde kernwaarde die onder druk staat. De NOvA noemt als voorbeelden de werkwijze bij filtering van mogelijk verschoningsgerechtigde informatie, visueel toezicht in bepaalde inrichtingen⁷ en de voorgestelde gegevensuitwisseling in het Wetsvoorstel plan van aanpak witwassen⁸. De NOvA benadrukt het gevaar van uitholling van de geheimhoudingsplicht.
- Daarnaast is de bedreiging van advocaten een serieuze zorg⁹. De NOvA pleit voor vergroting van de weerbaarheid en bescherming van advocaten. Advocaten dienen in de rechtsstaat onbelemmerd te kunnen functioneren.

² Van belang zijn o.m. de aanbevelingen uit [het rapport van Panteia uit 2022](#) in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid: Panteia, Muzus en VU Amsterdam, *Hardvochtige effecten op burgers door knelpunten in (uitvoering), juni 2022*. Hier gaat het om hardvochtige effecten van overheidshandelen, wet- en regelgeving op burgers in de sociale zekerheid.

³ [Wilders en de 'laffe rechters'. Over de populistische visie op de rechtsstaat - Montesquieu Instituut](#) [opinie in Telegraaf 25 februari 2025](#): 'Kritiek van politici op rechterlijke uitspraken ondergraaft het vertrouwen van burgers in onafhankelijke en onpartijdige rechters.'

⁴ In de op 25 maart 2025 aangenomen [motie-Van Nispen](#) wordt de regering gevraagd een wetsvoorstel voor te bereiden om te komen tot een aparte begroting voor de Rechtspraak.

⁵ Michiel Scheltema, 'Hersteloperatie kinderopvang. Bureaucratisch of responsief?', NJB 2024/1357. Michiel Scheltema, Erik Visser en Reinier van Zutphen, [Notitie verbetervoorstellen voor de hersteloperatie toeslagen vanuit het perspectief van ouders](#), 21 februari 2025.

⁶ Rapport werkgroep reflectie toeslagenaffaire rechtbanken: 'Recht vinden bij de rechtbank, lessen uit kinderopvangtoeslagzaken', oktober 2021 en [Lessen uit de kinderopvangtoeslagzaken - Raad van State](#)

⁷ [NOvA pleit voor individuele beoordeling bij cameratoezicht | Nederlandse orde van advocaten](#)

⁸ [Wijzigingsvoorstel Wwft maakt inbreuk op geheimhoudingsplicht | Nederlandse orde van advocaten](#)

⁹ [Aantal advocaten dat te maken krijgt met agressie, bedreiging en/of intimidatie toegenomen | Nederlandse orde van advocaten](#)

Verbetering toegang tot het recht en de onafhankelijke rechter

Gefinancierde rechtsbijstand

- De terugloop van het aantal werkzame advocaten binnen de sociale advocatuur door jarenlange onderfinanciering is een groot probleem. De NOvA benadrukt dat de financiering van gefinancierde rechtsbijstand een overheidstaak is. Zij pleit voor een structureel systeem van periodieke herijking van vergoedingen voor de sociale advocatuur en een daarop gebaseerd wettelijk verankerd meebewegen van de begroting. Dit is nodig om de steeds terugkerende politieke discussie over investeringen te voorkomen.
- Het uitblijven van benodigde investeringen in de sociaal advocatuur is een ernstige omissie die zo spoedig hersteld moet worden. De NOvA heeft de staatssecretaris voor rechtsbescherming opgeroepen het rapport van de commissie- Van der Meer II uit te voeren¹⁰. Hiermee kan de terugloop in het aanbod van het aantal sociaal advocaten een halt worden toegevoerd.

Toegang tot rechtshulp en informatiepositie rechtzoekenden

- De NOvA onderstreept het belang van laagdrempelige toegang tot rechtshulp en goede samenwerking met het Juridisch Loket en andere eerstelijnsorganisaties¹¹.
- De informatievoorziening door de overheid aan rechtzoekenden moet gericht zijn op het kennen en effectief uitoefenen van rechten door rechtzoekenden en dient door onafhankelijke instanties gevalideerd te worden.
- De overheid dient bij sociaal juridische problemen van rechtzoekenden niet te sturen op oplossingsrichtingen buiten rechte door de toegang tot de rechter te beperken. Vormen van informele, of alternatieve geschillenbeslechting kunnen zeer waardevol zijn, maar dit moet gebaseerd zijn op vrijwilligheid en goede voorlichting.
- Het instrument van OM-strafbeschikkingen kan volgens de NOvA alleen worden toegepast indien verdachten goed geïnformeerd worden over hun rechtspositie en de mogelijkheid om een advocaat in te schakelen¹².

De NOvA vindt het essentieel dat bovengeschetste aandachtspunten betrokken worden bij beleidsvorming om de rechtsstaat in Nederland te versterken. De NOvA staat graag ter beschikking voor nadere toelichting hiervan aan uw Kamer.

Met vriendelijke groet,

mw. mr. S. van Oers
algemeen deken

¹⁰ [NOvA roept Tweede Kamer op snel 40 miljoen euro vrij te maken voor de sociale advocatuur | Nederlandse orde van advocaten](#);

¹¹ [Pilot Samenwerken in de eerste lijn | Nederlandse orde van advocaten; Divosa lanceert eerste digitale sociaaljuridische kaart van Nederland | Divosa](#)

¹² [Intensivering rechtsbijstand bij strafbeschikking belangrijk en urgent | Nederlandse orde van advocaten](#)